

Mert felöltözve is mezítelenek vagyunk

Rózsa tanár úr mostanában nyugtalanul aludt. Édesanyjának két évtizeden át tartó betegsége a toloszékben figyelmessé tette minden rezzenés iránt, s ha bármilyen hangot hallott, már nyitva volt a szeme, már figyelt, már kész volt fölserkenni. Néha úgy tűnt neki, hogy valaki sóhajt, hogy a tolókoszi rugója nyöszörög, és föl-fölríadásai a Mami halála után sem szűntek meg, sőt magányosságában láthatatlan ereken szivárgott belé a félelem.

„Annyira megszoktam kettesben, hogy már csak félig érzem magam!” – sóhajtott fel olykor az Öregek Padján.

Ébren alvóvá lett már attól kezdve, hogy jóval elárvulása előtt fölője költözött Porkoláb, az állambiztonsági őrmester. Amikor leverte a lakatot a Németországba kivándorolt szász család lakásáról és behurcolkodott, Rózsa tudta, hogy ez jogsértés, hogy egyedül neki van jussa a házhoz, barátai azonban figyelmeztették: ne pereskedjen, ne ingerelje a betolakodót, mert ha berzenkedik, az őrmester meghurcoltatja. Ő pedig annál félénkebb volt, semhogy tiltakozzék, noha egy idő után már akkor is hallotta a csizmák döndülését a feje fölött, ha az új lakó nem volt odahaza.

Volt rá eset, amikor félelmei csigalépcsőjén már kora este ledöntötte a fáradtság, kikapcsolta a további gyötrődésből, és belökte az öntudatlanság sötétjébe. De mi haszna volt ebből is? Órák múltán úgy ébredt, mintha elszivárgott volna belőle minden erő, sokáig üldögélt a heverő szélén kábán s még tanácstalanabbul, mint azelőtt, és sápadtan dörzsölgette a karját, térdét, álombeli kószálásainak a nyomait keresve önmagán. É napon is ez történt, s mikor a többszöri csengetésre föleszmélt, azt sem tudta, hogy nappal van-e vagy sötét éjszaka, még a lakása is idegennek tűnt számára, s úgy ment az ajtó felé, hogy összecserélt

papucsai beleakadtak az előszoba szőnyegébe. Odakünn az őrmester felesége állt mosolyogva.

– A férjem arra kéri a tanár urat, hogy este jöjjön fel hozzánk, mert beszélni óhajt a tanár úrral...

Rózsa bólintott, egy pillanatig nagyon is természetesnek tartotta, hogy az őrmester meg akarja magyarázni neki alávaló cselekedetét, talán még bocsánatot is kér majd tőle, de amikor visszaindult dívány-fészkéhez, el-elfulladva köhögni kezdett, arca lángba borult, szeme könnyesen kimeredt. Most döbbsent rá, hogy ez a csizmás kandúr válójában magához rendelte, a magabiztos pőf-feszkedők göggyével üzent le az asszonytól, s ezt oly bántónak találta, hogy sérelmével nem is tudott egyedül maradni a négy fal között, meg kellett keresnie a barátait, hogy tanácsot kérjen tőlük. Néhányukat még alkonyatkor is ott találta a sétatéri padon, az ecetfa alatt.

– Már ott tartok, hogy az altató sem használ! – mondta sírós hangon, miután leült. – Ejszaka is hallom, ahogy járkál fölöttem, ahogy tapos az agyamon... Már elpanaszoltam, miként dülta fel a padlást és hajította le a legkedvesebb emléktárgyaimat, aztán meg máglyát rakott belőlük, most pedig azt üzeni, menjek fel hozzá este. Én azonban fogom magam és elrejtőzöm...

Balogh, a karmester e szavakra sétapálcájával idegesen belekavart a pad körüli homályba.

– A nagy félsznek a fele is sok, barátom! Az a ház a tied, hadd érezze hát a betolakodó rosszul magát az elhódított területen! Az állatvilágban ez a sunyi félelem nemzedékeken át tart!

Dengezics, a gyógyszerész fölnevetett:

– Elbújni a legnagyobb ostobaság! Épp ellenkezőleg, ülj ki az udvar közepére, és áztasd lavórban a lábad, aztán vágd le a körmeidet, hadd lássa az az ember, hogy nem félsz tőle!

Zimics Ödön, az irodalomtanár rábólintott:

– Igaza van Dengezicsnek: akit megvetünk, az előtt soha ne restelljük magunkat!

Baloghnak még volt közölnivalója:

– Ha elfog a félelem, képzeld azt, hogy valamennyien egy gőzfürdőben pároljuk magunkat, s mindenik férfi hitvány, kopasztott kakashoz hasonlít. Hogyan félhetnék hát egymástól? És ne felejtse el, hogy mi felöltözve is mindig mezítelenek vagyunk!

Rózsa Kázmér azonban vigasztalanul rázta a fejét:

– Nyugvó víztől is irtózik a hajótörött, és az ember életében a félelem a leghatalmasabb úr; minden gonosz cselekedet viszont még félelmetesebbé válik, ha a kárt, amelyet okoz, nem lehet helyrehozni. Az őrmester pedig nem tűzbiztonságból rámolta ki a padlásomat és égette el még nagyszüleim leveleit is, hanem azért, hogy amolyan jöttmentté, szellemi sehonnaivá tegyen engem a saját házamban!

Mihelyt hazaért, végigfeküdt a heverőn, és tenyerét az arcára szorította. Nem akart gondolni semmire, de hallotta, amint tova-pattannak fölötte a percek, amint közeledik a beszélgetés ideje, s magában megint háborogni kezdett: kicsoda ez az alak, még ha az eget veri is a fejével, hogy magához rendelje őt? Ha valamit közölni óhajt, kopogjon be hozzá, és mondja el, mit akar, annak rendje-módja szerint, ne fogadja kihallgatáson! Eszébe idézte az öregek tanácsait, gondolatban rábólintott arra, hogy aki fél, nemcsak a kincseit veszíti el, hanem a reményt is. De egyre inkább úgy érezte, ha elzárkózik a beszélgetés elől, ez kihívásnak számít...

A gyötrő tanácstalanság végül felkeltette. Magára vette a trencskóját, s úgy topogott jó ideig a szoba közepén, a kalapját forgatva a kezében, amikor az utca felől motorzúgást, kiabálást hallott. Az ablakhoz sietett, félrehúzta a függönyt, s ekkor már látta, hogy katonák egy zongorát hoztak teherkocsin. Kettő leugrott, kettő fennmaradt és leengedte a lappantyút, kevéssel azután pedig két fiúcska szaladt elő a lépcsőház felől; egyik tíz, a másik tizenkét éves lehetett. Mögöttük az őrmesterné kezét aggódó sietőséggel törölte a kötényébe, mintha neki is meg kellene fognia a zongorát. Egyedül a férfi lépkedett nyugodtan, a szájában fityegő cigaretta füstjétől hunyorogva. Khakiszínű pantallója fölé piros csíkos pizsamakabátot vett, s láthatóan spicces volt most is. Mikor odaért a bámészkodó gyerekekhez, a nagyobbikat magához húzta, majd leguggolva mellé, kezét a kezébe vette, s kába rajongással nézett rá.

– Látod, Decebal? Pásztorsípon nem akartál játszani, hegedűn pláne, egyik szemed mindig a vekkerórán volt! De ha ezután is meglógsz a próbákról, kitekerem a nyakad! Ugye szorgalmasan gyakorolsz majd? Gyakorolj is, apjáié, mert neked vettem ezt a gyönyörű hangszert, és ha megnósz, kapsz egy fehér Daciát is...

A kölyök kihúzta kezét az apja kezéből, és az elkényeztetett gyerekek buta göggyével mondta:

– Nem Daciát akarok, hanem Alfa Rómeót!

A mély csillogású hatalmas zongorát a katonák vállukra vett hevederekkel cipelték be, imbolygó, meg-megroggyanó léptekkel, miközben a család kétoldalt vonulva követte őket, s az asszony is, a férfi is kinyújtotta a kezét a gyönyörű szerzemény felé, hogy oltalmazza, ha el találna billenni. Mikor Rózsának már úgy tűnt, hogy túl vannak a nehezén, az udvar mélyéről ismét kínlás, erőlködés hangjai hallatszottak, majd az őrmester káromkodott nagyot.

– Emeljük magasabbra!!

– Emelhetjük a Jóistenig is!

– Fordítsuk bütüjére!

– Bütüjére, bütüjére! Nem látod, hogy a lábai miatt lehetetlen? Ezt csak daruval emeljük ki innen!

– Mi van, fiúk, a gatyátokba ment a putyera? Még nem láttam ilyen balfasz népséget!

Az üvöltözésre Rózsa tanár úr ijedten összerezett, hogy végigkarcolják a falat, elgörbitik a fémkorlátot, letördelik a lépcsők szélét, a ház megsínyli a katonák ügyetlenkedését. Egy kis szőke szakaszvezető, aki felülről irányította a társait, most intett, hogy engedjék vissza a zongorát, hátha meglelik a fogását, mielőtt összetörnék. Az őrmester dühösen toporgott a lépcsőfordulóban, mert ezúttal nem tudta, mit parancsoljon a legényeknek. Végül felkiáltott:

– Állj, a hétszentségit a zongorájának, mert ripityára verem! Ezt már csak egy huszárvágással szabadítjuk ki innen!

Indulatosan fölszuszogott a lépcsőn, de odabent a kezébe kerülhetett a pálinkásüveg, mert későn tért vissza; aztán imbolyogva odanyújtotta a kézfűrészt a legalul álló katonának:

– Nyess le egy darabot a fedeléből, Matei, remélem, attul még éppoly szépen szól majd a hangja a gyönyörűségnek!

Mikor Rózsa meghallotta a fűrészelést, azt hitte, a lépcsőház ajtaját szabdalják szét, és nemsokára már ott állt a buzgólkodók mögött. De amikor látta, mi történik, még inkább elképedt és fölháborodott, mintha az ő tulajdonában tettek volna kárt.

– Tegye le azonnal azt a fűrészt, kérem! – szólt rá a katonára,

és tiltakozón előrelépett. – Más megoldás nem jutott az eszükbe? Hiszen ez barbárság!...

Elsápadt, és egész testében remegett. A katona abbahagyta a fűrészelést, a többiek várakozón fölegyenesedtek, az őrmester pedig, akit Rózsa eddig nem láthatott, most vigyorogva áthajolt a korláton.

– Csigavér, szomszéd! – intett. – Ne srófolja fel magát! A sebészeti beavatkozást ugyanis én rendeltem el!

A tanár megszegyenülve elhallgatott, lesunyta a fejét, visszatá-molygott a szobájába, és megint végigvetette magát a heverőn. Elveszettnek érezte magát.

„Csapdába estem, a saját ostobaságom csapdjába! – gondolta kétségbeesetten. – Sosem felejtí el az őrmester, hogy barbárnak neveztem a közlegények előtt!...”

A legkínosabb az volt számára, hogy elmaradt a *beszélgetés*. Porkoláb pityókosan meg is feledkezhetett róla, Rózsa tanár úr viszont azt gyanította, hogy a sérelem után bosszúból meghosz-szabbította az ő szenvedő várakozását. Mikor az Öregesek Padján elpanaszolta újabb kálváriáját, figyelmeztették, hogy ne kunyeráljon, ne alázkodjék meg, mert az alázat élőködő, kicsinyes erény, és inkább akarjon gőgös lenni, mint beszari. Egyébként is az őrmester hálás lehet neki, mert azt a zongorafedelelet le lehet szerelni, sőt a lábak is kicsavarhatók, hisz menetesen vannak fel-rögzítve... Rózsának jólesett a bátorítás, de hazaérve már haszta-lannak érzett minden tanácsot, hiszen régóta tapasztalja, hogy az ostobák azt bocsátják meg a legnehezebben, ha ostobaságukban tetten érzük őket. Legjobb lesz hát – gondolta –, ha mielőbb el-nézést kér az új lakótól a beavatkozásért, mert a tisztázatlan hely-zet, a zűrzavar mindig az ellenfélnek kedvez...

Nem is tudta sokáig elszenvadni a kétséget, és még azon az es-tén fölment *kihallgatásra*, amint ő nevezte. Az ajtó tárva-nyitva volt, hogy kiszellőztessék a paprikás zsíron táncoltatott hagyma szagát, és Rózsa egy pillanatig tétovázott, hogy belépjen-e vagy sem. A küszöb mögöl típusbútorral berendezett szobát látott, kö-zépiütt hosszúkás asztallal, székekkel, a falon két-három olajle-nyomat díszelgett, szemből Grigorescu *cigánylánya* mosolygott kacéran a látogatóra, és Porkoláb az asztalra könyökölve cigaret-

tázott a pálinkásüveg mellett. Az asszony megint csatarált, gyávának nevezte az őrmestert, s mikor Rózsa rádöbben, hogy ő róla beszélnek, fülelni kezdett: Marioara figyelmeztette a férjét, álljon a sarkára, ha a tanár feljön, ne hamukázzon vele, mert ő maholnap megszüli a harmadik gyereket, s amilyen *fogékony*, utána a negyediket, ötödiket is...

Az őrmester még mindig ugyanúgy ült, belezsibbadva kótyagos gondolataiba, és a cigarettáját szívta.

– Jól van, ne mind karicsálj! – dörmögte végül. – Minden nap elpityeged ugyanazt, mintha magamtól nem is tudnám!

Erre az asszony felcsattant:

– Ha tudod, miért nem intézkedsz?!

Rózsa föleszmélt, hogy hallgatózik és csengetett. A házigazda imbolygott elő, az asszony gyors, ijedt pillantást vetett az ajtó felé, s mindjárt tova is surrant, a konyhába menekült. Porkoláb szélesre tárta a karját:

– Á, a tanár úr!... Csak tessék, tessék!... Szívből örülök, hogy megtisztel a látogatásával!

Lesegítette a vendég trencskóját, bevezette és hellyel kínálta, ő maga azonban nem ült le, hanem körbejárt az asztal mellett, aztán mindkettőjüknek töltött a koccintás kedvéért. Undorodva törölte meg a száját, ahogy kortyintás után szokta, az ablakhoz ment, de amikor visszatért, az utálkozás még mindig ott vonaglott az ajka körül, mintha az utcára pillantva rossz előjeleket látott volna.

– Nehéz napok jönnek, szomszéd! – sóhajtott fel megállva, anélkül hogy a tanárra nézne. – Olyan tökszorítás lesz itt, amilyen még nem volt!... Meg kell hát fontolni minden szót, meg kell válogatni a barátokat, nehogy bajba sodorjanak bennünket. Minden lezárt ügyet újra felülvizsgálunk, és szó, ami szó, a tanár úr szénája sem áll a legjobban. Túlságosan elkötelezte magát *ötvenhat* mellett...

Mosolyogva, tréfásan megfenyegette a vendéget az ujjával.

Rózsa nem sejtette, hogy az őrmester ezzel kezdi majd, egy pillanatra lehunyta a szemét, és elsápadva, halkán mondta:

– Nekem a katedrámba került néhány igazság kimondása, és az én ügyem rég lezárt ügy, kérem!...

Porkoláb kételkedő mosollyal ingatta a fejét:

– De a mai helyzetben másként hangzik az a *néhány igazság*, és

én idézni tudom. Az egyik például így szól: „Mindegy, hogy a szolgaság forradalomból vagy felszabadulásból ered, akkor is szolgaság!” A másik kijelentése ennél is veszélyesebb, mert arra utal, hogy Erdély nem azé lesz, aki a vérét hullatja érte, hanem aki teleszüli. Vagy talán másként mondta, tanár úr?...

Rózsa meghökkenve, egyre ijedtebben hallgatta az őrmester számonkérését.

– De kérem, ezek nem az én szavaim! – hebegte. – Ezt Nicolaus Olahus, a Havasalföldről elszármazott humanista írta, én csupán idéztem a szavait, amikor önérzetemben megbántottak.

Látta az őrmesteren, hogy sosem hallott Olahusról, de a vádaskodót nem is érdekelte, sőt számításában csak zavarta ez a humanista csodabogár, s végül felnevetett:

– Én nem vádolom a tanár urat, én csak figyelmeztetem, hogy fontoljon meg minden szót, és kerülje a szabadszájú embereket, akik bajba sodorhatják, noha ön a barátainak nevezi őket...

Rózsának remegni kezdett a térde, és a gyomrából savanyú íz húzódott fel a torkába. Az őrmester folytatta:

– Van egy román közmondás: *Gura bate curu*. A szájadnak köszönheted, amit a seggedre kaptál. Nos, erről van szó, és egy percig se felejtse el, tanár úr, hogy a szekuritáté mindent megtud, amit meg akar tudni, és olyan eszközeink vannak, hogy százötven méterről is kiszűrjük az egyéni hangot, bármilyen zszibongás is legyen például a sétatéri pad körül, ahol ön a barátaival társalog. Ha óhajtja, tüstént tehetünk egy próbát! Mesélje el a tanár úr, hogy utoljára miről diskuráltak, és én megmondom, stimmel-e a beszámoló...

Rózsa egy ideig gyámoltalan szomorúsággal mosolygott Porcolábra; először azt hitte, csak kérkedik, de aztán belédöbbsent, hogy ő is hallott arról a félelmetes készülékről, és elsápadt.

– Ön csapdát állít nekem, és kínos helyzetbe hoz: egyrészt, mert csak a magam szavaiért vagyok felelős, másrészt, mert nem tudok hazudni; azt azonban nem várhatja el tőlem, hogy a barátaimra árukkodjam, hiszen én beszélgetni jöttem ide, nem kihallgatásra...

Ekkor az őrmester elvesztette a türelmét, mintha tudná, hogy az örökké kárpáló asszony hallgatózik a konyhaajtó mögött. Erélyesen kihúzott egy széket az asztaltól, és leült szemben a vendéggel.

– Tegyük félre ezt, hiszen mondtam, hogy nem vádaskodom!
– intett a cigarettájával. – Játék volt az egész. Ha én bekopog-
nék a tanár úrhoz, bizonyára az irodalomról beszélne, nos, vegye
úgy, hogy én ma este a hivatásomról fecsegttem... De ha már erre
terelődött a szó, bizalmasan azt is megmondom: a magyarok
örüljenek, amíg Hamudius elvtárs egészséges, mert ha földobja a
talpát, vagy valami történik vele, magukat elevenen fölfalják
azok, akik úgy vélik, hogy ökelme nagyon is kesztyűs kézzel bá-
nik a kisebbségekkel. Beszéljünk azonban egyébről. Önnek van
egy öccse nyugaton, ha nem tévedek...

– Igen, Rózsa Ferenc koreográfus. Párizsban él.

Az őrmester a dohányfüstön át merőn nézte a tanárt. Rózsa fá-
jón, mélyről felsóhajtott:

– Huszonöt esztendőn át minden évben kértem útlevelet, de
megtagadták tőlem...

Porkoláb türelmetlenül legyintett:

– Most ne azt hánytorgassuk, ami volt. Ha óhajtja, elintézem,
hogy végleg kimehessen hozzá...

– Már késő. Mihez kezdenék ott idősen, betegen?
Az őrmester még egy kísérletet tett:

– És Magyarországra sem vágyik? Ott most jobb az élet, nem
öltek bele annyit az iparba, mint mi. És ott katedrát, lakást is kap-
hatna, hiszen ön kiváló tanár...

Rózsa szomorú mosollyal meredt maga elé:

– Oly hiábavaló erről beszélni, kérem, mint egy halott körmeit
csiszolgatni. Hiszen nekem nem ott van a haza, ahol több az éle-
lem, és engem ennek a városnak minden köve ide köt...

Az őrmester elfáradt, arca szürke lett az italtól meg a sok do-
hánytól, és hirtelen megöregedve, gyűrötten, borzasan meredt a
vendégre:

– Szép volt, amit a tanár úr mondott, de így sosem vergődünk
zöld ágra. A feleségem várandós, nagyobb lakásra lesz szüksé-
günk, és én nem tehetek mást, mint hogy felajánlok önnek egy le-
génylakást közel a városhoz. Ha elfogadja, fedezem a költözés
költségeit, és egyebekben is segítem: beszerzek húst, hentesárut,
tejterméket... Nos, áll az alku?

Válasz helyett Rózsa tanár úr elővette a zsebkendőjét, bele-
trombitált, de már ebből a hangból is érződött a felindultsága. Az

őrmester kikísérte az előszobába, de hagyta, hogy ő maga vegye le a trencskóját a fogasról a kalapjával együtt.

– Nincs semmi baj, tanár úr, nincs semmi baj! – mondta, de a hangjában alattomos fenyegetés bujkált. – Legalább tudom, hogy a jövőben mihez tartsam magam!

Miután visszatért a lakásába, a legrémségesebb gondolatok ágaztak szét benne a valóság fekete bokraivá, már nemcsak félt, de gyanakodott is, úgy érezte, ebben az órában neki szól ama bibliai intelm, hogy őrizkedjék a barátaitól, és egyetlen atyjafiának se higgyen. Sorra tovavonultak előtte az ismert arcok, a Baloghé, a Dengezicsé, a Pásztor Bertalané, mohón beléjük mélyedt, a júdászvonásokat kereste rajtuk, aztán megszégyenülve levetette a trencskóját, és térdre ereszkedve körbe-körbe forgott a szőnyegen. Izzadtan nyúlt a heverő alá, bematatót a könyvek mögé, félrebillentette a festményeket a falon, s mindenütt a „poloskákat” kereste, mert való igaz, amit az őrmester mondott: a szekuritáté mindent megtud, amit meg akar tudni. Bekukucskál a fejünkbe, kilesi legrejtettebb gondolatainkat, még az álmainknál is jelen van!... Jó lesz tehát, ha vigyáz, há kicserélteti a régebbi zárat, és színes pamutfonalakat ragaszt az ajtónyílásra, hogy meggyőződjék, nem garázdálkodnak-e a lakásában az ő távolléte alatt. De szólnia kell az *öregeknek* is a veszélyről, s meg kell állapodniuk, hogy a jövőben csakis közömbös, ártatlan dolgokról beszélgetnek, s nem politizálnak.

Két hétre rá, hogy elhozták a zongorát, ugyanaz a teherkocsi állt meg a kapu előtt, és három szobafestő ugrált le róla. Létrákat, festékesvödöröket, meszelőket hoztak, és a kedélyük is éppoly rikítóan színes volt, mint a munkanadrágjuk meg a zubbonyuk. A hórihorgas, aki elől lépdelt papírsáköval a fején, már az udvaron füttyörészni kezdett, mögötte a zömök cigánylegény szép tenorját próbálgatta, amelyet a sivár üres szobákban művel ki némelyik mázoló, a vörös hajú kiskatona pedig a félzsáknyi budaiföld alatt hajladozva vidáman pillantgatott ide-oda. De Rózsa őket is gyanakodva figyelte, mint aki tudja, hogy mostanában neki minden idegen csak rosszat hozhat, s mikor később meghallotta odafentről a tologatott bútorok hörgését, csikorgását, nyikorgását, rábólintott baljós előérzetére, és nem ok nélkül. Délután lejött hozzá

az őrmester, frissen, józanul, parfümözött arcából törökliliom illata áradt, mert hurcolkodás után megfürdött, megborotválkozott. Rózsa félénken fürkésző pillantást vetett rá, mintha azt lesné, vajon látszik-e még rajta a kínos beszélgetés nyoma, de Porkoláb kedves volt és udvarias, tisztálkodás után még a hangja is puhábbnak tűnt; bizalmasan a tanár vállára tette a kezét, mosolyogva a szemébe meredt, aztán arra kérte, hogy engedje estére lehozni a tévékészüléket, mert folytatásos kalandfilm lesz, és a gyerekek pusztulnak bele, annyira szeretnék nézni, náluk azonban meg sem lehet állni abban a festés miatti *harababurában*... A házigazdát oly váratlanul érte a kérés, hogy csak topogott egy helyben; de az őrmester a szótlan zavart máris beleegyezésnek vette, s mielőtt Rózsa elmondhatta volna aggodalmait, megfordult, és visszasietett a lakásába, néhány perc múlva pedig a veres hajú kiskatona meg a cigánylegény nyomakodott be cipekedve a végreárt ajtón. A tanár úr kétségbeesetten figyelte, vajon nyomot hagynak-e a szőnyegen meszes bakancsaikkal, s mikor látta, hova állítják a tévékészüléket, fölkiáltott:

– Az Istenre kérem, vigyázzanak!... Az egy empire íróasztal, még a legkisebb karcolás is jóvátehetetlen kárt jelent!

Az őrmester a helyzet előnyét fölismerve, diadalmas jóindulattal lendítette magasba a kezét.

– A tanár úrnak igaza van! Ne legyünk *barbárok*, inkább hozzuk le a mi tévéasztalunkat és a székeinket!

Mikor egy percig ismét magára maradt, tanácstalanságba szédült. Nem volt mellette senki, aki később tanúskodják kényszerű helyzetéről, megalkuvásáról, nem látta sem Zimics, sem Balogh, sem Pásztor Bertalan, s ő hol az ajtó felé lesett, hol a számára idegen készüléket figyelte. De még magához sem tért első ijedtségéből, s már jött is a négy férfi szuszogva, nagy zajjal, farsangi vídamsággal. A langaléta fölállította a szobaantennát, a veres hajú sorban helyezte el a székeket, mint a moziban, s nemsokára valamennyien leülhettek nézni az előadást: féltucatnyi hatalmas keblű nő illegette magát a képernyőn tenyérszerű bugyiban, és az őrmester élvetegen csettintett:

– Nézzétek ezt a csatakancát a huszárcsákóval a fején! Meghágnátok, ugye?

A hórihorgas festő sóvár-kétkedően mosolygott:

– Nehéz betörni az illetet annak, akinek nincs legalább egy tarisznya keményvalutája...

A cigánylegény erre hangosan felnevetett:

– Nem keményvaluta kell ide, pajtás, hanem kemény szerző!

A veres hajú kiskatona buzgón helyeselt:

– Úgy bizony! De a cérnakáplárnak savanyú a szőlő! Később az asszony is lejött a gyerekekkel, karosszéket hozott, Decebal és Traian egy-egy hokedlit. A lemeztelenített nőket látva az őrmesterné aggódón pillantott a fiúcskákra, hisz így is csintalanok voltak, s elkeseredve tapasztalta, hogy hiába küldte haza vakációban mindkettőjüket az édesanyjához az oltyán faluba, s keresztelte meg titokban őket a pápa, azóta sem változtak meg, s kezük, lábuk úgy jár, mint az ördög motollája. Porkoláb tudott az asszony vállalkozásáról, de arra gondolt, hogy szorultságában, amikor fél az elbocsátástól az öt elemije miatt, nemcsak sóhajt, de egy tétova mozdulattal ő is keresztet vet, s ezért inkább hallgatott...

A táncosnőket figyelve a férfiak a házigazda megkérdezése nélkül rágyújtottak, gyufásdobozba szórták a hamut, és Rózsa tanár úr nyeldekelve, némán figyelte, mint száll a füst az ezüstös fényben, s szeretett volna elmenni onnan. De restellte magára hagyni a társaságot, s csupán illemből inkább oda-odapillantott a filmre, noha minden perc kínszenvedés volt számára, mert úgy érezte, hogy minden, amit lát, a táncosnők pajzán mosolyától a melltartók alól előduzzadó keblekig s a magasba röppenő csupasz karkig, lábszarakig, őt gúnyolja, az ő nyomorúságán mulat. Miután a nézők fölmentek vacsorázni, sokáig szellőztetett, de a „mozi” közelében sehogy sem tudott elaludni. Végül éjfél körül bezárta az ajtót, s házikabátjával letakarta a képernyőt, mintha félne, hogy a készülék önmagától bekapcsolódik...

„Merre irányul a sorsom, ha valóságos átok rajtam ez az öregkori félénk gyámoltalanság, és nem tudom megvédeni magam, noha ötvenhat után én se voltam gyáva, én se hallgattam, sőt a katedrám is föláldoztam igazságomért?” – tűnődött szobájának előzőnlésére gondolva, és oly sok év után most visszaemlékezett arra, hogy már kicsi korában is volt benne valami oktalan túlbuzgóság a szelíd, illedelmes viselkedés kifejezésére, amelyet a

felnőttek néha megmosolyogtak, mint azt a rövid, ebéd és vacsora előtti imát, amelyet ő egyénivé igyekezett változtatni a családi asztalnál azzal, hogy miután Jézust vendégül hívta, és áldását kérte a kirendelt falatra, a végszó, az *ámen* helyett éneklőn mindig hozzátette: „Légy szíves!”

Emlékezés közben elszundított, de nemsokára felriadt, mert gyermekkori érzékenységének földézése lélekizzasztó látomással bosszulta meg magát. Almában iskolából hazatérő kislányként szaladgált fel-alá az utcában, ahol laktak, hátán a táskával, és sehol sem lelte a kedves házat a rózsakerttel és a kőparkányos erkéllyel. Könnyezve nézte a számokat a táblácskákon, szája elcsempült, a 30-as után azonban a 34-es következett, s a két épület között, ahol addig a villácskájuk állt, pusztá telek sem árválkodott. Hüppögve szólongatta Mamit, de az utca csendes volt, mint bombatámadás előtt, még a zsaluk is le voltak engedve, s már elveszettnek érezte magát, amikor a közelében csattant a kapuzár, ősz hajú apóka lépett ki a járdára, kézen fogva bevezette őt a virágzó barackfák alatt, ahol két fehér gidó szökdécselt, leültette a konyhában, kecsketejjel itatta, és így szólt hozzá: „Ne félj és ne sírj, kislány; a szüleid elköltöztek az utcából, de én majd hozzájuk vezetlek, és ha szófogadó leszel, egy hófehér gidácskával is megajándékozlak!”

Ő pedig lassan megnyugodva, eltikkadtan nyelte a könnyeitől sós tejet, amely kétoldalt lecsurgott a szája szélén.

A falak lassan száradnak, s ha fűtenének, föl pattogzana rajtuk a festék! – vonogatták a vállukat az iparoslegényék. – De hogyan is túrné meg a régebbi réteg az újat, ha nem lehet tudni, milyen anyaggal dolgoztak itt utoljára? – mondták. – A mész s a budai föld pedig leveti egymást, mint két ellenség...

Rózsa elhallgatott, lehúzódva gyanakvása mélyére. Az örmeszert alig érdekelte a megkésített munka, és zsörtölődés helyett az asszony is szótlanul tett-vett egy idő óta, a felfordulás második hetében azonban lement a tanárhoz néhány ikonnal, és restelkedve mondta el, hogy a férje hivatala miatt ők nem aggathatják a falakra ezeket az üvegre festett apró szentképeket, de a szomszéd szobájában igazán jól mutatnának, hiszen nemcsak szépek, értékesek is, ő még a nagyszüleitől örökölte azokat egytől egyig – bizonygatta.

A tévékészüléket még sokáig lent hagyták Rózsánál, és a két fiú olykor barátokat is áthívott a szomszédból előadást nézni. A székek mellett már csupán ösvénynyi út nyílt az ajtótól, és az asszony a maga szőtte rongyszőnyeggel borította be, hogy ne ványolják, piszkolják a házigazdát, ha a társaság „mozit nézni” jön. Esti előadások előtt Porkolábék félóránként bekopogtak, hol egy cserép muskátlit, hol virágvázát, hol kosármű porcelán-edényt hoztak, nehogy odafent megsérüljenek. Olykor a gyerekek is beszaladtak az anyjukat keresve, meghemperegtek a szőnyegen, székeket borítottak fel, s mielőtt az asszony szégyenkezve fülön csípte volna őket, már odakünn bakalódtak, hajkurászták egymást.

Egy este újra becsiccsentett az őrmester, beszédesen jókedvű volt, s alighogy megvacsorázott, visszatért alsó szomszédjához. Rózsa tanár úr épp azon igyekezett, hogy kiszellőztesse a dohányszagot, a csizmaszagot és a sokféle emberi párat, s hogy rendet tegyen az előadás után, amikor Porkoláb becsengetett hozzá. A vendég nem mondta, miért jött, leült, egyre csak mosolygott, csóválgatta a fejét, mintha így is ki akarná nyilatkoztatni, hogy ismeri azokat a balga embereket, akikről többször beszélt Rózsának, de nem ítéli el őket, inkább mulat vagy szánakozik rajtuk, hiszen gyakran saját pipogyaságuk áldozatai. A szoba sarka felé intve tréfásan még meg is fenyegette a láthatatlan együgyűeket, végül elkomorodva felsóhajtott:

– Sokan irigyelnek engem, tanár úr, de egyik fiamnak sem kívánok olyan szolgálatot, mint az enyém, higgye el!... A magamfajta minden órában, minden percben veszélyben forog, még éjjel is riaszthatják egy kis csihi-puhira, olykor napokon át alvás nélkül követnie kell egy-egy gazembert, hogy végül elkaphassa, rövid pisztolypárbaj után... – Szuszogva, erőlködve föl akarta tűrni zubbonya ujját, hogy megmutasson néhány heget a karján, de aztán abbahagyta a kísérletet, és újra felsóhajtott: – Hát ezért nem akarom kedves szomszéd, hogy a gyerekeim is a katonai pályára lépjenek! Ugye, érti?... Inkább legyenek entellektüelek, kerüljenek minden csetepatét, és ne a szolgálati fegyver agyával, hanem a saját agyukkal gondolkozzanak! Mert mi a fizetség például az én veszélyes munkámért? Az, hogy ki sem mozdulhatok az országból, hisz titkos iratokkal dolgozom, és túlságosan is sokat tudok olyasmikről, amikről nem volna szabad tudni...

Rózsa szorongva hallgatta, nem tudta, hova akar kilyukadni, de némán biccentgetett a szavaira, noha érezte, hogy e meglepő bizalmasságért bizalmasságot vár, talán még többet, mint eddig, és rossz előérzete nem ok nélkül gyötörte: miután felállt, az őrmester odalépett hozzá, kezét az ő vállára tette, és merőn mosolygott a szemébe, mint azon a napon amikor a tévékészüléket készült lehozni.

– A közmondás szerint szükségben ismerjük meg a jóbarátot, tanár úr, és ez százszorosán igaz! Nem azért beszélek így, mert van egy kicsi a fejemben, de ezek bölcs szavak! Mi pedig most nagy bajban vagyunk; minden tótágast áll nálunk, és úgy forgunk körbe-körbe, akár a töketlen kutya, engedelemmel legyen mondva. Szüntelenül le kell hordanunk ezt-azt, amíg minden megkapja majd a helyét, épp azért arra kérem, drága jó szomszéd, ha elmegy, hagyja nálunk a kulcsokat, hogy szabad bejárásunk legyen, és én a szavamat adom, hogy egy tűérő sem vész el az értékeiből, sőt nagyobb biztonságban lesz a lakása!

Így beszélt, s mielőtt a házigazda az újabb kéréstől meghökkenve félrehúzódhatott volna, magához ölelte, pálinkaszagot lehelte az arcába, szemét pára futotta be, és Rózsa hirtelen arra gondolt, hogy némelyik ember, mint ez az őrmester is, talán nem lenne annyira veszélyes, ha nem volna benne valami jóság is...

Éjjel nem aludt, de ezúttal nem is akarta lehunyni a szemét, hogy virrasztó gondolatok mellett fontolja meg a különös, lehetetlen kérést, és ha nem utasította el azonnal, legalább reggel tegye meg. Ismét földézte az egykori kisfiút, aki hátán az iskolatáskával s abban a zörgő tolltartóval, könnyezve fel-alá szaladt az utcában, mert nem lelte a családi házukat, s most arra gondolt, hogy erősnek, határozottnak kell lennie, s nem szabad félnie. No de mitől is félne? Igazán nevetséges!... Hiszen felöltözve is meztelenek vagyunk, ahogy Balogh, a karmester mondta az Öregék Padján, és Porkolábnak nincs joga olyasmit kérni, amit egyetlen jóérezésű ember sem várna el tőle... Szó sem lehet tehát arról, hogy a kezébe adja a kulcsait!

Virrasztás közben föl-föllobbant benne a dühös elhatározás, de hajnal felé kimerült, aggódni, kétkedni kezdett, vajon lesz-e valóban ereje és bátorsága ellenállni. És ha az őrmester bosszúból ráusztítja a többi szekust, hogy újra meg újra beidézzék, megvallas-

sák, ezer nyilatkozatot írássanak alá vele, s számon kérjék: ekkor és ekkor miért mondta, amit mondott...? Hiszen ezek mindent tudnak, minden elejtett szót föllajstromoznak, s míg őt rángatni-kínozni fogják, Porkoláb bizonyára füttyörészve fényesíti majd a csizmáját az udvaron, mint aki semmiről sem tud...

Vergődő tanácstalansága óráiban a tiltakozás lángját mind kisebbre csavarta le magában, míg az végül már csak tétován pislogott.

Mielőtt a nyugdíjhivatalba indult volna azon a reggelen, tekercsbe göngyölt naplóját egy félmaréknyi levéllel együtt a színes Buddha-fejbe rejtette, amely a könyvespolcok tetején állt, borotválkozás közben pedig azon tűnődött, mit kellene még eldugnia, amit fölhasználhatnak ellene, s miután tisztálkodott és felöltözött, úgy sietett át az udvaron, mint aki menekül. Nyakát behúzta, a kulcsköteg szinte átmelegedett a markában a szorítástól, mire a kapuig ért, ott azonban megtorpant: szája elnyílt, szemét nagyra kerekítette, mert hirtelen megérezte, hogy valaki nézi. Óvatosan hátrafordította a fejét, s akkor meglátta az ablakban könyöklő asszonyt. „Nem kétséges, hogy a férje megbízására tart szemmel, s így akar emlékeztetni a bizalmas kérésre! – döbrent belé. – Talán még sötétben ki kellett volna lopakodnom az utcára, amikor ők alszanak!”

Elgyávulva, megszegyenülten visszafordult, fölment az őrmesternéhez, és szó nélkül odanyújtotta neki a kulcsokat. Egy ideig még remélte, hogy a „szabad bejárás” csak rövid ideig tart, de a festést újra- és újrakezdték más anyagokkal, más színekkel, a hurcolkodásnak nem akart vége szakadni, és Rózsa tanár út lakása már-már bútorraktárhoz hasonlított, még az előszobában is olcsó limlomok halmai között kellett átvergődnie, s valahányszor hazatért, csak úgy juthatott be a szobájába, ha kölcsönkérte a kulcsait...

Egy este nyolc óra körül a kapun belépve már messziről megérezte a birkatokány szagát, de nem gondolta, hogy épp nála gözölögnek, sisteregnek a faggyús húsdarabok. Annál inkább meghökkent, amikor a kivilágított konyhában Marioarát találta, aki kötényben ide-oda kapdosott a kályha mellett vörösre pároltan, s hol belekavarintott a pörköltbe, hol megemelintett és visszajettett egy fedőt, hol megfordította a sütőben a juhtúrós palacsintát.

Amint meglátta a házigazdát, arcáról ijedt meglepődés röppent föl a szemébe.

– Jaj, meg is halok a szégyentől, tanár úr! – kiáltott fel. – Kiürült a gázpalackunk, és azt sem tudtam, hogyan rittyentsek egy kis meleg vacsorát!... Az Istenre kérem, bocsásson meg, hogy engedélye nélkül betolakodtam a konyhájába!

A tévékészülék mellett, félrebillenve a széken, részeg törzsőrmester fújta a kását, lábánál a szekuritáté egyensapkájával, a heverőn egy másik besikerált tiszthelyettes horkolt hanyatt fekve, és a nappali szoba felől Rózsa tanár úr az őrmester hangját hallotta. Amint belesett az üveges ajtón, ott látta elterpeszkedve, Mami tolószékében, s épp azt magyarázta a papírcsákós szobafestőnek, hogy ha majd itt is sor kerül a munkára, ezüstös mintákkal képzeli el a falakat, szeretne minél több válaszcíkot a díszek közé, s boldog volna, ha a vonalak a trikolór színeit ismételnék, ahogy a tábornok elvtársnál látta... Tekintetével máris nagy lucskos meszelőket csapdosott a falhoz, utána megragadta a tolószék két nagy kerekét, és a spicces rokkantak jókedvű nekilendülésével körbefordult az asztal mellett.

Rózsa úgy felzaklatta minden, amit látott, egyszerre oly idegen lett számára a saját lakása, hogy az éjszakát a vasútállomáson töltötte. Fel-alá járkált a peronon, a kőszénfüstben, nézte a távolban imbolygó fényeket, időnként bement a váróterembe, ahol sokan a cementpadlón heverték kalácsba görbülve a batyuk, átalvetők, zsákok között, és sóváran nézte, ahogy a maguk rongyaiban és tisztátalan párájában is úgy alusznak, mint a megfűrésztött kisgyerekek: némelyiknek álmában megcsurrant a nyála, vagy rámosolygott valami álombeli látomásra. Várta, hogy megvirradjon, fölmelegedjék az idő a sétatéri ecetfa körül, s voltak percek, amikor szeretett volna végigfeküdni már éjszaka az Öregek Padján, s ott várni meg Baloghot, Dengezicset, Pásztor Bertalant...

Délelőtt tíz óra körül, amikor már tudta, hogy ott találja őket, elcsigázva, gyűrötten állt meg előttük; arca vértelen volt, szeme mélyen behúzódott üregébe, s riadt idegenkedéssel tekintett szét, mintha egy közeli bokorban kellene rejtőznie a gonosznak, aki íme, idejuttatta, hogy se állása, se lakása, de még egy fekhelye se legyen, ahol nyugodtan álmra hajthatná a fejét.

Az öregek eddig sóhajtozva, nyögdécselve panaszolták az el-

múlt nap bosszúságait, reumáról, adóról, az ellátás gondjairól beszélgettek, meg arról, hogy Hamudius úgy kószál a világban ezekben az inséges napokban, mint pók a falon, a hír szerint még Erzsébet angol királynő is fogadja; mert lám, nemcsak a jónak vannak kiválóságai, hanem a gonosznak is, és ez a csizlik, aki a szurkozott fonalat is rest volt befűzni a tübe, és szegzőárral seggbe szúrta a mesterét, az egész nyugatot rászedte azzal, hogy időnként meghuzigálja az éhségtől alélt oroszlán, a szovjet birodalom bajuszát...

Miután Rózsa leült melléjük, sokáig hallgatott maga elé meredve, aztán mélyről sóhajtott:

– Csapdába estem, barátaim, a saját félelmem és ostobaságom csapdjába. Magam sem tudom, hogyan történt, de nemrég átadtam a lakáskulcsaimat az őrmesternek...

Bejelentését néma döbbenet fogadta. Egyedül Balogh, a karmester mozgatta egyre gyorsabban az állkapcsát, mint az ijedtében kérődző birka; aztán fölugrott, és sétatálcájával akkorát csapott az ecetfa törzsére, hogy a bot szilánkokban repült szét, s csak a fogantyúja maradt a kezében, miközben ő támasz nélkül maradva fél lábon ugrált körbe, akár egy megszárnnyalt holló.

– Hogyan tehetted ezt?! – kiáltotta. – Úgy kellett volna őrizned azokat a kulcsokat, ahogy Szent Péter őrzi a mennyországban. Hiszen ha mindenkünk leadja a sajátját, vándorbotot vehetünk a kezünkbe, erre nem gondoltál, te szerencsétlen?!... Bár az is igaz, ha valakit az Isten meg akar büntetni, előbb elveszi az eszét!

Hörögni kezdett, aztán leült, de még utána is sokáig fuldokolva köhögött. A többieket is annyira meghökkentette az eset, hogy könyökükkel a térdükre támaszkodva hallgattak, hiszen érezték, hogy szemrehányó szavaikkal csak súlyosbítanak a tanár helyzetét. Két hét múlva azonban, mikor Rózsa Kázmér megkapta a kiutalást két kis szobára egy városszéli tömbházban, mindannyian elmentek segíteni a hurcolkodásban. Szereztek taligát, megrakták könyvekkel, törékenyebb holmival, amit rongyokba göngyöltek, a rakomány tetejébe pedig batyukat helyeztek.

Zimics úr, az irodalomtanár úgy vélte, félreeső mellékutcákon kellene vonulniuk, hogy ne botránkoztassák meg a járókelőket, de Pásztor Bertalan, a költő épp ellenkezőleg, a legforgalmasabb Európa utcát ajánlotta, hadd meresszék a szemüket és álmélnod-

janak a városlakók. Elöl Balogh lépdelt fekete köpenyében, mint pap a gyászmenet élén, de a Biblia helyett a Világirodalmi Lexikon egyik vaskos kötetét tartotta előrenyújtott kezében, akár egy díszpárnát, amelyen Rózsa Kázmér kitüntetései fekszenek...